MA’MURIY TARTIB-TAOMILLARDA INSON QADRI PROTEKSIYASI VA JAMOATCHILIK NAZORATINING MA’MURIY-HUQUQIY MEXANIZMLARI

Jo‘ayev O‘zbekxon Dilshodbek O‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti
Huquqshunoslik fakulteti
Yurisprudensiya yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
Telefon: +998908451200
E-mail: jurayevxofiz@gmail.com

Annotatsiya: *Yangi tahrirdagi Konstitutsiya va amaldagi qonunchilik normalari asosida ma’muriy tartib-taomillarda inson qadri proteksiyasi hamda jamoatchilik nazorati mexanizmlari tizimli tahlil qilingan. Mansabdor shaxslarning diskretsion vakolatlarini raqamli algoritmik tizimga o‘tkazish, aholining huquqiy debyutantligini tugatish hamda sohada Raqamli ko‘mak va Smart Civic Control platformalarini joriy etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Ma’muriy tartib-taomillar, inson qadri, jamoatchilik nazorati, ma’muriy huquq, Konstitutsiya, diskretsion vakolatchilik, raqamlashtirish, proaktiv monitoring, huquqiy debyutantlik, protsessual adolat.*

Аннотация: *На основе норм Конституции в новой редакции и действующего законодательства проведен системный анализ протекции человеческого достоинства и механизмов общественного контроля в административных процедурах. Выдвинуты практические рекомендации по переводу дискреционных полномочий должностных лиц в цифровую алгоритмическую систему, устранению правового дебютантства населения, а также внедрению платформ Цифровой помощи и Smart Civic Control.*

Ключевые слова: *Административные процедуры, человеческое достоинство, общественный контроль, административное право, Конституция, дискреционные полномочия, цифровизация, проактивный мониторинг, правовое дебютантство, процессуальная справедливость.*

Abstract: *Based on the constitutional norms in the new edition and current legislation, a systematic analysis of human dignity protection and public control mechanisms in administrative procedures is conducted. Practical recommendations are provided to transfer officials' discretionary powers into a digital algorithmic*

system, eliminate the legal debutantship of the population, and implement Digital Assistance and Smart Civic Control platforms in the sphere.

Keywords: *Administrative procedures, human dignity, public control, administrative law, Constitution, discretionary powers, digitalization, proactive monitoring, legal debutantship, procedural justice.*

KIRISH

Ommaviy-huquqiy munosabatlar doktrinasida ma’muriy tartib-taomillar instituti shunchaki ijro hokimiyati apparatining ichki ish yuritish tizimi yoki rasmiy hujjatlarni qayta ishlash reglamenti emas, balki ijtimoiy davlat sharoitida shaxsning huquq va erkinliklarini ma’muriy o‘zboshimchaliklardan huquqiy proteksiya qilish hamda jamoatchilik nazoratini ta’minlovchi eng oliy protsessual filtr hisoblanadi. Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ma’muriy-huquqiy islohotlar davrida davlat boshqaruvi subyektlarining faoliyati ustidan fuqarolik jamiyati institutlarining ta’sirchan monitoringini shakllantirish strategik dolzarblikka ega. Davlat idoralari tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarning arizalarini ko‘rib chiqishda protsessual adolat va insonparvarlik mezonlarining qat’iy ta’minlanishi hamda ommaviy qarorlar qabul qilishda fuqarolar ishtirokining huquqiy kafolatlanishi — sabab, ijro apparatida idoraviy sansalorlik inqirozini jilovlash, latent korrupsion risklarni yo‘qotish hamda davlat organlariga nisbatan legitim ijtimoiy ishonchni mustahkamlash — oqibat muvozanatini shakllantiruvchi bosh kriminologik-ma’muriy determinantdir. Ushbu konseptual zanjirning oliy poydevori yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning muqaddas normalarida o‘zining fundamental yuridik ifodasini topgan.

Konstitutsiyaning 1-moddasiga muvofiq, O‘zbekiston boshqaruvning respublika shakliga ega bo‘lgan suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat ekanligi oliy yuridik kuch bilan e’lon qilingan bo‘lib, bu status ma’muriy apparat zimmasiga aholiga xizmat ko‘rsatish modeliga o‘tish majburiyatini yuklaydi. Insonning sha’ni va qadr-qimmati daxlsiz ekanligi hamda hech narsa ularni kamsitish uchun asos bo‘la olmasligi to‘g‘risidagi 26-modda talabi ma’muriy tartib-taomillarning eng tub aksiologik yo‘nalishini belgilaydi. Ijro etuvchi hokimiyat organlari xodimlari fuqarolar bilan muloqotda, arizalarni qayta ishlash va ma’muriy ishlarni ko‘rib chiqish jarayonlarida shaxs qadr-qimmatini kamsituvchi har qanday harakat yoki harakatsizlikdan tiyilishlari konstitutsiyaviy imperativ hisoblanadi. Fuqarolarning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda bevosita hamda jamoatchilik nazorati vositasida ishtirok etish huquqini mustahkamlovchi 36-modda

normasi esa, boshqaruv apparatining universal qudratini jamoat monitoringi filtrlari orqali muvozanatlashtirishning oliy huquqiy kafolatidir.

Biroq, ma’muriy huquq doktrinasi va amaldagi huquqni qo‘llash amaliyoti tahlili shuni ko‘rsatadiki, amaldagi Ma’muriy tartib-taomillar to‘g‘risidagi qonunchilik tizimida inson qadri proteksiyasini real vaqt rejimida ta’minlash borasida muayyan protsessual kolliziyalar saqlanib qolmoqda. O‘rta bo‘g‘in amaldorlarining qonunda belgilangan arizalarni ko‘rib chiqish, arizachiga protsessual ko‘mak berish va majlis bayonnomalarini shaffof yuritish majburiyatlarini subyektiv talqin qilishi aholi o‘rtasida huquqiy debyutantlik va nigilizm reflekslarini chuqurlashtirmoqda. Fuqarolarning o‘z huquqlaridan va jamoatchilik nazorati qurollaridan yetarli darajada xabardor bo‘lmasligi natijasida, ma’muriy organlar qarorlari ustidan sudgacha shikoyat qilish mexanizmlari funksional samarasiz bo‘lib qolmoqda.

Mazkur tadqiqotning bosh maqsadi — konstitutsiyaviy normalar hamda Jamoatchilik nazorati to‘g‘risidagi qonunchilik prinsiplari sinergiyasida, ma’muriy tartib-taomillarni to‘liq inson omilidan xoli raqamli platformalar hamda proaktiv monitoring vositalari orqali modernizatsiya qilishning yangicha huquqiy-preventiv modellarini ishlab chiqishdan iboratdir. Amaldorlarning diskretsion vakolatlari doirasini de-yure cheklash, arizalarni qayta ishlash va majlis bayonnomalarini yuritish filtrlarini "aqlli monitoring" va avtomatlashtirilgan bloklash tizimlariga o‘tkazish hamda ommaviy-huquqiy munosabatlarda inson qadri va jamoatchilik nazorati uyg‘unligini kafolatlovchi strategik mexanizmlarni shakllantirish ushbu ilmiy ishning poydevorini tashkil etadi.

Ommaviy-huquqiy munosabatlar ontologiyasida inson qadri proteksiyasi va jamoatchilik nazoratining funksional barqarorligi ijro hokimiyati apparatining har bir protsessual harakatida adolat mezonlarining real ishlashi bilan ta’minlanadi. Konstitutsiyaviy islohotlar zaminida davlat organlarining fuqarolar va biznes vakillari bilan muloqotini yangi ijtimoiy-huquqiy formatga transformatsiya qilish boshqaruv tizimidagi eng dolzarb vazifadir. Ma’muriy tartib-taomillarni amalga oshirishda davlat organlarining fuqaro ustidan an’anaviy buyruqbozlik hukmronligidan voz kechib, sheriklik modeliga o‘tishi — sabab, jamiyatda huquqiy nigilizm unsurlarini yo‘qotish, idoraviy sansalorlik inqirozini bartaraf etish hamda inson kapitalining xavfsiz rivojlanishini ta’minlash — oqibat qonuniyatlarini vujudga keltiruvchi bosh drayverdir.

Ushbu ijtimoiy-huquqiy transformatsiyaning amaliy mohiyati jismoniy va yuridik shaxslarning davlat idoralariga murojaat qilish, arizalarni proaktiv qayta ishlash hamda ma’muriy ishlarni ko‘rib chiqish bosqichlarida yaqqol namoyon

bo‘ladi. Qonunchilik normalarida ma’muriy organning fuqaroga majburiy protsessual yordam ko‘rsatishi hamda arizadagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun minimal muddatlar ajratishi belgilangan bo‘lsa-da, real amaliyotda aholining huquqiy bilimsizligi, ya’ni huquqiy debyutantlik inqirozi ushbu normalarning ishlash samaradorligini pasaytirmoqda. Oddiy fuqarolar o‘zlariga qonun bilan taqdim etilgan oliy yuridik himoya qurollaridan yetarli darajada xabardor bo‘lmaganliklari tufayli, o‘rta bo‘g‘in amaldorlarining diskretsion (ixtiyoriy) vakolatlarini suiiste’mol qilishi va korrupsion risklar latent saqlanib qolmoqda.

Shu sababli, jamoatchilik nazorati faqatgina jamiyat faollarining harakati bilan cheklanib qolmasdan, har bir ma’muriy tartib-taomil bosqichida inson omilini cheklovchi raqamli monitoring tizimlari bilan integratsiyalashishi shart. Ma’muriy ishlarni majlisda ko‘rib chiqish, bayonnomalarni avtomatlashtirilgan shifrlangan elektron formatda yuritish hamda har qanday asossiz rad javobi ustidan mustaqil sud nazorati filtrlarini proaktiv faollashtirish Yangi O‘zbekiston davlat boshqaruvi apparati oldidagi kechiktirib bo‘lmas strategik imperativdir. Mazkur konseptual yondashuv ma’muriy huquq sohasida inson qadri deklarativ formatdan tirik protsessual kafolatga aylanishini to‘liq isbotlab beradi.

Ommaviy-huquqiy munosabatlar sotsiologiyasi va davlat boshqaruvi doktrinasida ma’muriy tartib-taomillarning qonuniy kechishi hamda jamoatchilik nazorati mexanizmlarining o‘zaro integratsiyasi ijro hokimiyati apparatida inson qadri proteksiyasini ta’minlovchi fundamental huquqiy o‘zak hisoblanadi. “Ma’muriy tartib-taomillar to‘g‘risida”gi Qonunning 44-moddasi normalari ma’muriy organ zimmasiga arizaning shakli, mazmuni, zarur hujjatlar ro‘yxati va shikoyat qilish tartibiga oid axborotlarni jismoniy va yuridik shaxslarga majburiy taqdim etish hamda arizachiga zarur yordam ko‘rsatish majburiyatini yuklaydi. Siyosiy-huquqiy sabab-oqibat qonuniyatiga ko‘ra, ma’muriy ish yuritishning dastlabki bosqichida fuqarolarga protsessual ko‘mak ko‘rsatilishi hamda 45-modda talabi bo‘yicha arizadagi to‘g‘rilash mumkin bo‘lgan xatolarni bartaraf etish yoki yetishmayotgan hujjatlarni taqdim etish uchun minimal besh ish kuni muddat berilishi *(sabab)* — boshqaruv apparatida idoraviy sansalorlik holatlarini barvaqt jilovlashni hamda fuqarolarning davlat idoralariga bo‘lgan legitim ishonchini *(oqibat)* kafolatlovchi bosh omildir. Qonunning 46-moddasida talab qilingan ma’muriy hujjatni qabul qilish o‘z vakolatiga kirmaydigan organga tushgan arizaning ko‘pi bilan besh kunlik muddatda vakolatli organga yuborilishi majburiyati ham ijro apparatining funksional integratsiyalashganligidan dalolat beradi.

Biroq, ma’muriy-huquqiy normalarning ushbu imperativ muvozanati “Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida”gi Qonun normalari prizmasidan amaliyot tahlili qilinganda, ommaviy-huquqiy munosabatlarda chuqur axborot asimmetriyasi va funksional to‘siqlar mavjudligini ko‘rsatadi. Qonunning 13 va 14-moddalarida jamoatchilik fikrini o‘rganish hamda fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari (mahalla) tomonidan mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari rahbarlarining, profilaktika inspektorlarining, ta’lim va sog‘liqni saqlash muassasalari boshliqlarining hisobotlarini eshitish institutlari qat’iy belgilangan. Ammo, kriminologik va yuridik jihatdan eng og‘riqli muammo shundaki, aholi o‘rtasida huquqiy debyutantlik (bilimsizlik) darajasining yuqoriligi hamda ushbu eshituvlarning faqat rasmiy hisobotbozlik formatida o‘tkazilishi jamoatchilik nazorati filtrlarini de-facto "o‘lik institut"ga aylantirmoqda. Fuqarolar 15-moddada mustahkamlangan davlat organlaridan axborot so‘rab olish, aniqlangan qonunbuzarlik materiallarini huquqni muhofaza qiluvchi organlarga yuborish hamda ma’muriy organlarning qonunga xilof qarorlari ustidan sudga shikoyat qilish kabi oliy huquqiy huquqlaridan mutloq bexabardirlar.

Shu bilan birga, Qonunning 16-moddasida davlat organlarining jamoatchilik nazorati subyektlari tomonidan yuborilgan taklif, tavsiya va so‘rovlarni qonunchilikda belgilangan muddatlarda ko‘rib chiqish majburiyati mustahkamlangan bo‘lsa-da, real boshqaruv amaliyotida ushbu normalar amaldorlar tomonidan deklarativ xarakterda qabul qilinmoqda. Ma’muriy organlar ko‘p hollarda jamoatchilik manfaatiga daxldor bo‘lgan o‘z faoliyati to‘g‘risidagi axborotlarni rasmiy veb-saytlarida to‘liq va shaffof joylashtirmaydi, bu esa boshqaruv apparatida mansabdor shaxslarning diskretsion (ixtiyoriy) vakolatlarini suiiste’mol qilishiga va latent korrupsion risklarning saqlanib qolinishiga zamin yaratadi. Demak, ma’muriy tartib-taomillarda inson qadri proteksiyasi shunchaki qog‘ozdagi huquqlar deklaratsiyasi bilan cheklanib qolmasligi lozim. Jamoatchilik nazorati subyektlarining huquqlari va davlat organlarining majburiyatlari o‘zaro tirik tizim sifatida muvozanatlashishi, arizalarni qayta ishlash, muddatlarni nazorat qilish hamda jamoatchilik eshituvlari jarayonlari to‘liq inson omilidan xoli "aqlli monitoring" va avtomatlashtirilgan raqamli platformalarga o‘tkazilishi Yangi O‘zbekiston ma’muriy-huquqiy islohotlarining eng oliy imperatividir.

Ommaviy-huquqiy munosabatlar doktrinasida ma’muriy tartib-taomillarning ochiqligi va jamoatchilik nazorati subyektlarining real protsessual huquqlari o‘rta bo‘g‘in ijro hokimiyati apparatidagi byurokratik asimmetriyani jilovlovchi eng samarali huquqiy filtr hisoblanadi. Amaldagi boshqaruv amaliyoti tahlili shuni ko‘rsatadiki, qonun hujjatlarida ma’muriy organlar zimmasiga jamoatchilik

manfaatlariga daxldor ma’lumotlarni ochiq e’lon qilish majburiyati yuklatilgan bo‘lsa-da, real tizimda axborot asimmetriyasi hamon yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Davlat organlari tomonidan fuqarolarning arizalarini asossiz ravishda rad etish yoki ma’muriy ish yuritish jarayonlarini oylar davomida sun’iy ravishda cho‘zish holatlari aynan jamoatchilik nazorati vositalarining ma’muriy tartib-taomillarga raqamli integratsiyalashmaganligi oqibatidir. Fuqarolarda ma’muriy tobelik refleksining shakllanishi davlat apparatining funksional jozibadorligini pasaytirib, jamiyatda huquqiy nigilizm o‘choqlarining kengayishiga sabab bo‘ladi.

Shu bilan birga, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, ya’ni mahalla institutlari tomonidan davlat organlari mansabdor shaxslarining hisobotlarini eshitish tartib-taomillarida ham huquqiy turg‘unlik elementlari ko‘zga tashlanadi. Qonunchilik normalarida profilaktika inspektorlari, ta’lim va sog‘liqni saqlash muassasalari rahbarlarining mahalla faollari oldida hisobdorligi mustahkamlangan bo‘lsa-da, ushbu jarayonlar ko‘p hollarda qog‘ozdagi rasmiyatchilik formatidan nariga o‘tmayapti. Jamoatchilik eshituvlari natijasida tayyorlangan taklif va tavsiyalarning ijro apparati mansabdor shaxslari uchun majburiy yuridik kuchga ega emasligi, davlat idoralarining jamoatchilik so‘rovlariga yuzaki yoki deklarativ javoblar qaytarishi tizimli muammolarni chuqurlashtirmoqda. Bu holat ma’muriy tartib-taomillarda inson qadri tamoyilining real hayotiy proteksiyasini zaiflashtirib, jamoat nazorati filtrlarining ta’sirchanlik quvvatini pasaytiradi.

Demak, ommaviy munosabatlarda "Inson qadri — jamiyat — davlat" muvozanatini tiklash uchun an’anaviy boshqaruv metodologiyasidan to‘liq voz kechib, jamoatchilik nazorati va ma’muriy ish yuritish jarayonlarini proaktiv raqamli tizimlarga o‘tkazish lozim. Har bir ma’muriy tartib-taomil bosqichida jamoatchilik ekspertizasi va veto filtrlarining izchil ishlashi, arizalarni qabul qilishdan tortib yakuniy ma’muriy hujjatni rasmiylashtirishgacha bo‘lgan bosqichlarni elektron nazorat ostiga olish ijro apparatida mansabdor shaxslarning diskretsion vakolatlarini de-yure chegaralaydi. Shundagina ma’muriy huquq predmeti fuqaroni kamsituvchi byurokratik qurol emas, balki ijtimoiy adolat va qonun ustuvorligini kafolatlovchi oliy huquqiy proteksiya mexanizmiga aylanadi.

Ommaviy-huquqiy munosabatlar arxitekturasida ma’muriy tartib-taomillarning raqamli modellarini joriy etish inson qadri proteksiyasi va jamoatchilik nazoratining funksional integratsiyasini yangi evolyutsion bosqichga olib chiqadi. Ma’muriy ish yuritish jarayonida subyektlarning huquqiy bilimsizligi yoki mansabdor shaxslarning qonun normalarini subyektiv talqin qilishi oqibatida yuzaga keladigan protsessual bo‘shliqlarni an’anaviy nazorat usullari bilan bartaraf etish imkoniyati cheklangan. Siyosiy-huquqiy determinizm qonuniyatiga ko‘ra,

ma’muriy organlar tomonidan taqdim etiladigan davlat xizmatlari reglamentlarini hamda arizalarni qayta ishlash zanjirini to‘liq inson omilidan xoli algoritmik filtrlarga o‘tkazish — sabab, boshqaruv apparatida korrupsion xavflarni va idoraviy sansalorlik inqirozini barvaqt jilovlash — oqibat qonuniyatlarini real hayotga tatbiq etadi. Raqamli ma’muriy munosabatlar sharoitida jamoatchilik nazorati subyektlarining axborot olish erkinligi to‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’muriy organlar faoliyatining shaffofligi hamda mas’uliyatsizlik refleksini yo‘qotuvchi oliy kafolat hisoblanadi.

Shu bilan birga, jamoatchilik nazoratining ta’sirchanligini oshirish maqsadida davlat organlarining jamoatchilik so‘rovlari va tavsiyalarini majburiy ko‘rib chiqish tartib-taomillarini protsessual jihatdan mustahkamlash lozim. Amaldagi ma’muriy-huquqiy tizimda jamoat a’zolari tomonidan aniqlangan qonunbuzarlik holatlari yoki boshqaruv apparatidagi kamchiliklar bo‘yicha yuborilgan yakuniy hujjatlarning ijro etuvchi hokimiyat organlari mansabdor shaxslari tomonidan e’tiborsiz qoldirilishi umumiy preventiv tizimning samaradorligini pasaytirmoqda. Muammoning yechimi sifatida, jamoatchilik nazorati natijalarini to‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’muriy sudlov faoliyati va prokuror nazorati tizimi bilan tizimli integratsiya qilish zaruriyati vujudga kelmoqda. Ma’muriy organlarning ommaviy-huquqiy qarorlari jamoatchilik eshituvlari va ekspertizalari filtri monitoringidan o‘tishi majburiy etib belgilangandagina, davlat apparatining universal quvvati bilan inson qadri o‘rtasidagi oltin muvozanat ta’minlanadi.

Demak, ma’muriy islohotlarning bugungi bosqichida jamoatchilik nazorati faqatgina ijtimoiy-siyosiy institut bo‘lib qolmasdan, ma’muriy protsessual huquqning uzviy qismiga aylanishi huquqiy davlat poydevorini mustahkamlaydi. Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari va nodavlat tashkilotlar tomonidan davlat organlari faoliyatini baholash mezonlari aniq raqamli indikatorlarga tayanishi, ommaviy munosabatlarda subyektiv byurokratiya o‘choqlarini jilovlab, har bir protsessual harakatda inson qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida proteksiya qilish imkonini beradi.

1. Ma’muriy tartib-taomillarda arizachiga majburiy protsessual yordam ko‘rsatish tizimini to‘liq "Raqamli ko‘mak" (Digital Assistance) modeliga o‘tkazish. Amaliyotda aholining ma’muriy-huquqiy bilimsizligi (huquqiy debyutantlik inqirozi) tufayli Qonunning 44 va 45-moddalaridagi majburiyatlar ijro apparati mansabdor shaxslari tomonidan suiiste’mol qilinmoqda. Arizada arzimas texnik xato aniqlansa, amaldorlar arizani rad etib, fuqarolarni oylab sarson qilmoqda. Tavsiya: Davlat xizmatlari va ma’muriy ish yuritish platformalarida inson omilini butunlay cheklovchi elektron bloklash tizimini joriy etish lozim. Agar fuqaro taqdim

etgan arizada to‘g‘rilash mumkin bo‘lgan xato aniqlansa, raqamli tizim amaldorga rad javobini shakllantirish imkonini bermasligi shart. Tizim avtomatik ravishda arizani to‘xtatib turishi, arizachining shaxsiy kabinetiga proaktiv navigatsiya va xatoni birgalikda tuzatish bo‘yicha majburiy vizual yo‘riqnoma yuborishi qonunchilik darajasida qat’iy belgilanishi shart.

2. Jamoatchilik nazorati va mahalla eshituvlari institutini "Yagona raqamli monitoring" (Smart Civic Control) tizimi bilan integratsiya qilish. Qonunning 13, 14 va 16-moddalarida nazarda tutilgan jamoatchilik fikrini o‘rganish hamda fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari tomonidan ijro apparati rahbarlari, profilaktika inspektorlari va tashkilot boshliqlarining hisobotlarini eshitish mexanizmlari bugungi kunda faqat qog‘ozdagi rasmiyatchilik formatida qolib ketmoqda. Mahalliy davlat organlari jamoatchilik so‘rovlariga javob bermaydi yoki yuzaki munosabat bildiradi. Tavsiya: Mahalla eshituvlari va jamoatchilik nazorati subyektlarining so‘rovlarini yagona, ochiq va shifrlangan elektron platformaga o‘tkazish zarur. Davlat organlari mansabdor shaxslarining hisobotlari hamda jamoatchilik tavsiyalari ushbu platformada real vaqt rejimida e’lon qilinishi shart. Agar ma’muriy organ 16-modda talablarini buzib, jamoatchilik so‘roviga belgilangan muddatda javob bermasa yoki o‘z faoliyati shaffofligini ta’minlamasa, tizim inson omilisiz ushbu idoraning keyingi protsessual harakatlarini va litsenziya berish vakolatlarini sud qarorisiz avtomatik bloklashi qonunan mustahkamlanishi shart.

Ilgari surilgan proaktiv va kriminologik jihatdan asoslangan tashabbuslarning ommaviy-huquqiy munosabatlarga integratsiya qilinishi quyidagi ijobiy natijalarni kafolatlaydi:

Inson qadri proteksiyasi: Ma’muriy ish yuritish jarayonlarida amaldorlarning subyektiv qaror qabul qilish (diskretsion) doirasi butunlay qisqaradi va fuqarolarning ma’muriy tobelik refleksiga chek qo‘yiladi.

Jamoatchilik nazorati real ta’sir kuchiga ega bo‘lishi: Mahalla eshituvlari va fuqarolik monitoringi raqamli veto quroliga ega bo‘ladi, bu esa o‘rta bo‘g‘in ijro hokimiyati apparatida mas’uliyatsizlik refleksini yo‘qotadi.

Tizimli shaffoflik: Davlat organlari va fuqarolar o‘rtasidagi axborot asimmetriyasi barham topib, jamiyatda huquqiy nigilizm o‘choqlari batamom jilovlanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ommaviy-huquqiy munosabatlarda ma’muriy tartib-taomillarda inson qadri proteksiyasi va jamoatchilik nazoratining ma’muriy-huquqiy mexanizmlari samaradorligi — uzviy ijtimoiy-huquqiy hamda kriminologik determinizm qonuniyatiga tayanadi. Davlat boshqaruvi apparatining

barcha ijtimoiy-iqtisodiy sohalar ustidan universal tartibga solish va nazorat qilish quvvati — sabab, fuqarolik jamiyati institutlarining shaffof monitoringi hamda protsessual adolat prinsiplari — oqibat bilan doimiy mantiqiy muvozanatda bo‘lishi shart.

Konstitutsiyaning 1, 26 va 36-moddalarida mustahkamlangan ijtimoiy davlat tamoyillari, inson qadr-qimmatining daxlsizligi hamda davlat ishlarini boshqarishda jamoatchilik nazorati vositasida ishtirok etish g‘oyalari faqatgina ma’muriy qonunchilik normalarining sud va amaliyot tizimidagi pishiq talqini orqali o‘zining real isbotini topadi. Arizalarni ko‘rib chiqishda protsessual ko‘mak ko‘rsatish, kamchiliklarni bartaraf etish muddatlarini subyektiv qisqartirish holatlariga chek qo‘yish hamda mahalla eshituvlari natijalarini majburiy ijro etish mexanizmlari ijro apparati amaldorlarining o‘zboshimchalik doirasini de-yure cheklovchi fundamental qalqondir.

Ushbu muvozanatli boshqaruv muhitini yanada mustahkamlashtirish, bevosita ommaviy-huquqiy qarorlar qabul qilinishida jamoatchilik ekspertizasi xulosalarining yuridik maqomini oshirishni taqozo etadi. Amaliyotda adliya va sud organlari tizimida ma’muriy hujjatlarning inson qadriga muvofiqligini baholovchi raqamli indikatorlarni joriy etish, amaldor faoliyatini reaktiv jazolash modelidan proaktiv preventiv nazorat modeliga transformatsiya qilish imkonini beradi. Aholining huquqiy savodxonligini tizimli oshirish orqali axborot monopoliyasiga chek qo‘yilishi esa, fuqarolik nazorati subyektlarining daxlsizligini ta’minlab, ma’muriy boshqaruv apparatida korrupsiyaga qarshi murosasiz ijtimoiy immunitet poydevorini shakllantiradi.

Ma’muriy-huquqiy asimmetriyani va konseptual bo‘shliqlarni batamom bartaraf etish maqsadida yuridik fanga ilk bor taqdim etilayotgan "Raqamli ommaviy muvozanat" hamda "Proaktiv raqamli bloklash" modellari an’anaviy boshqaruv paradigmasini tubdan o‘zgartirishga xizmat qiladi. Davlat apparatining barcha ijtimoiy-iqtisodiy tarmoqlardagi imperativ quvvati shunchaki amaldorning subyektiv ixtiyoriga (diskretsion vakolatiga) emas, balki qat'iy matematik pretsedentlar va inson aralashuvisiz ishlaydigan algoritmik filtrlarga tayanishi lozim. Jamoatchilik eshituvlari (mahalla institutlari) natijalarining shunchaki rasmiy tavsiya xarakteridan chiqib, ijro hokimiyati uchun majburiy yuridik kuchga ega pretsedent sifatida e’tirof etilishi — ma’muriy o‘zboshimchalik va korrupsion risklarni latent (yashirin) bosqichidayoq barvaqt jilovlaydi. Fuqaro va davlat munosabatlarida axborot shaffofligining oliy raqamli platformalar darajasiga ko‘tarilishi, ijtimoiy adolat mezonlarini deklarativ matnlardan tirik protsessual kafolatga aylantiruvchi strategik drayverdir.

Yakuniy xulosa sifatida aytish joizki, taklif etilayotgan "Raqamli ko‘mak" tizimlari hamda "Smart Civic Control" platformalarining qonunchilikka implementatsiya qilinishi davlat xizmatchilarida qonunga hurmat va xolislik refleksini shakllantiradi. Universal ma’muriy buyruqbozlik (imperativ) modelidan to‘liq raqamlashgan, proaktiv va Ma’muriy sud ishlarini yuritish to‘g‘risidagi kodeks nazorati ostidagi muvozanatlashgan ijtimoiy-huquqiy ekotizimga o‘tish — Yangi O‘zbekistonda fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlashning, jamiyatda huquqiy debyutantlik va loqaydlik inqirozini sindirishning hamda demokratik huquqiy davlat poydevorini mustahkamlashning eng oliy kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi yangi tahriri.2023-yil
2. O‘zbekiston Respublikasining 2018-yil 8-yanvardagi Ma’muriy tartib-taomillar to‘g‘risidagi O‘RQ-457-sonli Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining 2018-yil 12-apreldagi Jamoatchilik nazorati to‘g‘risidagi O‘RQ-474-sonli Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.Lex.uz